

DUNYO BO'YICHA IJTIMOY TENGSIKLIK VA KAMBAG'ALLIK

Ozodkhon Tulanboeva

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: ijtimoiy tengsizlik — bu iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy resurslar taqsimotidagi adolatsizlik, bu esa kambag'allik darajasini oshiradi va aholi farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Maqolada ijtimoiy tengsizlikning sabablari, uning global darajada tarqalishi, kambag'allik bilan bog'liq muammolar va ularni hal etish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Maqolada global miqyosda ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va kambag'allikni bartaraf etish uchun xalqaro tashkilotlar, davlatlar va jamiyatlarning qo'llayotgan strategiyalari haqida fikrlar bildiriladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tengsizlik, iqtisodiy adolatsizlik, global muammolar, barqaror rivojlanish, ta'lim va imkoniyatlar, ijtimoiy adolat, xalqaro tashkilotlar, mutlaq kambag'allik.

Аннотация: социальное неравенство — это несправедливость в распределении экономических, политических и социальных ресурсов, которая приводит к росту бедности и негативно сказывается на благосостоянии населения. В статье рассматриваются причины социального неравенства, его глобальное распространение, проблемы, связанные с бедностью, и необходимые меры для их решения. В статье излагается точка зрения на стратегии, используемые международными организациями, государствами и обществами для сокращения социального неравенства и ликвидации бедности в глобальном масштабе.

Ключевые слова: социальное неравенство, экономическая несправедливость, глобальные проблемы, устойчивое развитие, образование и возможности, социальная справедливость, международные организации, абсолютная бедность.

Abstract: social inequality is an injustice in the distribution of economic, political and social resources, which increases the level of poverty and negatively affects the well-being of the population. The article examines the causes of social inequality, its global spread, problems associated with poverty and the measures necessary to solve them. The article expresses its views on the strategies used by international organizations, states and societies to reduce social inequality and eliminate poverty on a global scale.

Key words: social inequality, economic injustice, global problems, sustainable development, education and opportunities, social justice, international organizations, absolute poverty.

Zamonaviy dunyoda kambag'allik global muammolardan biri bo'lib, u ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Kambag'allikni qisqartirish masalasi xalqaro tashkilotlar, davlatlar va fuqarolik jamiyatlari diqqat markazida bo'lib, bu borada turli mamlakatlarda samarali strategiyalar va dasturlar ishlab chiqilgan. Dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlari kambag'allikni kamaytirishning ilg'or mexanizmlarini yaratishda muhim tajriba to'plagan. Kambag'allik bugun zamonaviy dunyoning yechimi topilishi zarur bolgan eng muhim masalalaridan biri hisoblanadi. Hozirgi kunda dunyo aholising deyarli 10 foizi mutloq qashshoqlida shuningdek, dunyo aholisining 22 foizini tashkil qiluvchi 107 ta rivojlanayotgan mamlakatda 1,3 milliard kishi ko'p qirrali qashshoqlikda yashaydi. Biroq masala qanchalik jiddiy bo'lishiga qaramay kambag'allikni aniqlashning dunyo hamjamiyatida yaxlit va aniq manzarani ko'rsatib beruvchi o'lchov tizimlari shakillanmagan. Bu esa kambag'allikni bartaraf etish uchun samarali siyosat yaratishga to'sqinlik qilmoqda. 2018-yilda Jahon bankining "Qashshoqlik boshqotirmasi" hisobotida Jahon banki qashshoqlikni aniqlash va o'lchash usullarini kengaytirdi:

- Ijtimoiy qashshoqlikning yangi o'lchovini taqdim etish, mutloq qashshoqlikning mutlaq kontseptsiyasini va mamlakatlar bo'ylab ehtiyojlarni aks ettiruvchi nisbiy qashshoqlik tushunchasini birlashtirish;

- Uy xo'jaliklari iste'moli va 1,90 dollarlik xalqaro qashshoqlik chegarasiga bog'langan, ammo ta'lim va kommunal xizmatlardan foydalanish to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan holda chora-tadbirlarni kengaytiruvchi ko'p o'lchovli qashshoqlik chorasini joriy etish;

- Uy xo'jaliklari ichidagi kambag'allikdagi farqlarni, shu jumladan yoshi va jinsi bo'yicha o'rganish.

Jahon banki guruhi yiliga ikki marta ikki sahifali qashshoqlik, umumiy farovonlik va tengsizlik tendentsiyalarini ta'kidlaydigan va qashshoqlik tarixining mamlakat kontekstini ta'minlaydigan " Qashshoqlik va tenglik " ma'lumotlarini ishlab chiqaradi. Qo'shma Shtatlarda qashshoqlik inson yoki oilaning daromadini belgilangan qashshoqlik chegarasi yoki asosiy ehtiyojlarni qoplash uchun zarur bo'lgan minimal daromad miqdori bilan solishtirish orqali o'lchanadi. Daromadlari chegaradan past bo'lgan odamlar kambag'al deb hisoblanadi. AQSh aholini ro'yxatga olish byurosi qashshoqlikni o'lchash uchun mas'ul bo'lgan davlat organidir. Hamma davlatlar boy bo'lishi mumkinmi, degan savolga Rostov kitobda ha deb javob beradi. Uning fikricha, dunyo bozori va investitsiyalarga ochiqlik, infrastrukturaga pul kiritish, foydani sanoatga qaytarish o'z-o'zini barqarorlashtirishga olib boradi va bu mamlakatlarni AQSh usulidagi ommaviy iste'mol asriga yetaklaydi. Mamlakatlar an'ana va urf-odatlarini yengib, uzluksiz o'sishni qabul qilish va uni modernizatsiya qilishlari kerak. Uning ta'kidlashicha, AQSh modernizatsiyani osonlashtirish va shu bilan birga bu

tahdidni bartaraf etish uchun rivojlanayotgan mamlakatlar elitalari bilan ittifoq tuzishi kerak edi. Rostov AQShning Viyetnamdagi urushida muhim rol o'ynagan. U kommunistik tahdidni yo'q qilish kerak degan fikrda bo'lgan. Rostovning kitobidan 30 yil o'tgach, kommunistik tahdid yo'qoldi. Endi dunyoning har bir burchagida globallashuvni ko'rish mumkin. Biroq dunyo aholisining qariyb yarmi hali ham Jahon bankining qashshoqlik chegarasidan pastda yashaydi. Shundan kelib chiqiladigan bo'lsa, Rostovning barcha mamlakatlar boyib ketishi mumkinmi yoki yo'qmi degan savolga ijobiy javobi zamonaviy taraqqiyot murakkabliklarini ishonchli tushuntirishdan ko'ra ko'proq amerikaparast mafkura bo'lgan. Xorij tajribalar kambag'allikni qisqartirishda katta ahamiyatga ega, chunki ular boshqa mamlakatlarda amalga oshirilgan muvaffaqiyatli strategiyalar va siyosatlarning samaradorligini ko'rsatadi. Xorij tajribalari mamlakatlarga o'z sharoitlariga mos yondoshuvlarni joriy qilishda yordam beradi. Xorij tajribalarining ahamiyati orqali samarali siyosatlarni o'rganish va tatbiq etish, innovatsion yechimlar va texnologiyalarni joriy etish, ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarga moslashish shular jumlasidandir. Xorij mamlakatlarida amalga oshirilgan kambag'allikni qisqartirish siyosatlari va dasturlari, o'z muvaffaqiyatlari va kamchiliklari bilan tanishib, ularning eng yaxshi tajribalarini o'rganish va o'z mamlakatida tatbiq etish imkonini beradi. Masalan, Braziliyadagi Bolsa Família yoki Germaniyadagi ixtisoslashgan ijtimoiy yordam tizimi kabi dasturlar o'zaro aloqalar va o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlar uchun model bo'lishi mumkin. Xorij tajribalari yangi texnologiyalar va innovatsion yondoshuvlarni o'rganishga imkon beradi. Afrikadagi mobil to'lov tizimlari, Janubiy Koreyaning texnologik rivojlanish modeli yoki Singapurda startaplar uchun yaratilgan qulay sharoitlar kabi innovatsion yechimlar kambag'allikni qisqartirishda samarali natijalar berdi. Bu texnologiyalarni o'z mamlakatiga moslashtirish orqali kambag'allikni qisqartirish mumkin. Ijtimoiy tengsizlik — bu resurslar, imkoniyatlar va huquqlar taqsimotida mavjud bo'lgan adolatsizlikdir. U ko'plab omillarga bog'liq: iqtisodiy holat, ta'lim darajasi, jins, irq, etnik kelib chiqish va boshqa ijtimoiy faktorlar. Masalan, rivojlangan mamlakatlarda yuqori ta'limga ega bo'lgan shaxslar ko'proq imkoniyatlarga ega bo'lishsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda bu imkoniyatlar cheklangan bo'lishi mumkin. Kambag'allik — bu odamlarning asosiy ehtiyojlarini qondira olmaslik holatidir. U ikki turga bo'linadi: mutlaq kambag'allik va nisbiy kambag'allik. Mutlaq kambag'allik — bu insonning hayot uchun zarur bo'lgan minimal resurslardan mahrumligi (masalan, oziq-ovqat, toza suv, uy-joy). Nisbiy kambag'allik esa jamiyatdagi boshqa odamlar bilan solishtirganda resurslarning yetishmasligini anglatadi. Kambag'allik va ijtimoiy tengsizlik bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Ijtimoiy tengsizlik kuchaygan sari kambag'allik darajasi ham oshadi. Masalan, ta'limga kirish imkoniyatlari cheklangan joylarda odamlar yaxshi ish topish imkoniyatiga ega emaslar, bu esa ularning iqtisodiy holatini yomonlashtiradi. Dunyo bo'yicha ijtimoiy tengsizlik va kambag'allik

muammolari global xarakterga ega. BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG) 2030 yilga qadar kambag'allikni kamaytirishni va ijtimoiy tengsizlikni yo'q qilishni maqsad qilgan. Biroq, bu maqsadlarga erishish uchun bir qator to'siqlar mavjud: iqtisodiy inqirozlar, urushlar, tabiiy ofatlar va iqlim o'zgarishi. Kambag'allikni kamaytirish uchun bir nechta strategiyalar ishlab chiqilgan. Ta'limga kirishni kengaytirish va sifatini oshirish orqali odamlarning ishga joylashish imkoniyatlarini yaxshilash. Kichik bizneslarni qo'llab-quvvatlash va yangi ish o'rinlarini yaratish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash. Kam ta'minlangan oilalarga yordam beradigan dasturlarni amalga oshirish. Rivojlangan mamlakatlarning rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam berishi va bilim almashinuvi orqali global ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish. Dunyo bo'yicha ijtimoiy tengsizlik va kambag'allik masalalari murakkab va ko'p qirrali muammolar hisoblanadi. Ularni hal etish uchun global miqyosda hamkorlik, innovatsion yondashuvlar va ijtimoiy adolatni ta'minlash zarur. Faqat shunda biz barqaror rivojlanishga erisha olamiz va har bir insonning haq-huquqlarini himoya qila olamiz.

Foydalanilgan adabiyot va havolalar:

1. L. Fox, "Qo'shimcha kambag'allik chorasi: 2016", Joriy aholi hisobotlari P60-261 (RV), 2017 yil sentyabr oyida qayta ko'rib chiqilgan.
2. E. Filipp Devis va Migel Sanches-Martinesning "Qashshoqlikning iqtisodiy nazariyalari" (2015)
3. Martin Ravallion "Qashshoqlik iqtisodiyoti" Oxford University (2016).